УДК 1.16.167/168
DOI https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.3.4

Павленко Олександр Віталійович
аспірант кафедри права, філософії та політології
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
вул. Гетьмана Полуботка, 53, Чернігів, Україна
orcid.org/0009-0004-4667-5756

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В ДОСЛІДЖЕННІ ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ В. ТАБАЧКОВСЬКОГО

Актуальність теми *ґрунтується на тій основі, що в наш час при висвітленні теми «Філософська антропологія» науковці-філософи послуговуються цілою палітрою методологічних підходів, які на наше переконання, можуть корінним чином впливати на методику викладання філософсько-антропологічної тематики здобувачам вищої освіти в Україні. Доцільно наголосити, що філософсько-антропологічна проблематика сьогодні набула значущості через війну яка відбувається на території України вже більше десяти років. А конкретно з агресією росії проти України з 2014 року. Через це українські та зарубіжні науковці: філософи, соціологи, політологи, психологи, історики та педагоги, велику кількість науково-освітніх робіт спрямовують на детальний аналіз методичних аспектів викладання здобувачам вищої освіти теми «Філософська антропологія». Саме у зв'язку з цим, їх детальний науково-освітній аналіз у багатьох аспектах суголосний з методологічними підходами при дослідженні філософсько-антропологічних ідей В.Табачковським, а саме цей аспект на наше переконання являється актуальним для української дійсності.*

Мета роботи *– висвітлити актуальні для сучасної української дійсності методологічні підходи які доцільно застосовувати при аналізі філософсько-антропологічних ідей В. Табачковським. До них, головним чином, можна віднести: філософсько-антропологічний, ситуаційно-психологічний, національно-культурологічний та інші. Також, на нашу думку, доцільно буде провести аналіз методичних аспектів філософсько-антропологічного навчання здобувачів вищої освіти в Україні. Застосувавши при цьому філософсько-порівняльний аналіз різного роду політико-антропологічних подій у вирі яких доводиться жити сучасним українцям, для ґрунтовної обізнаності здобувачів з темою «Філософська антропологія».*

Методологічною основою *є результат науково-філософського пошуку специфіки подання матеріалу під час викладання теми «Філософська антропологія» студентам, котра б ґрунтувалася на ключових філософсько-антропологічних ідеях В. Табачковського в основі яких лежить гуманізм.*

Наукова новизна *даної розвідки спирається на той факт, що ми на практиці викладання даної теми підтвердили доцільність і необхідність послуговування методичними розробками В. Табачковського, вся увага яких спирається на ідеї антропологічного гуманізму з використанням філософії критичного мислення під час аналітичної праці українського філософа з різного роду інформаційними джерелами котрі сьогодні в час війни переповнюють масмедійний простір України і світу.*

Висновки. *Зроблене нами філософсько-освітнє дослідження яке було спрямоване на ґрунтовний аналіз використання актуальних сьогоденню методологічних підходів під час дослідження філософсько-антропологічних ідей В. Табачковського. Засвідчує, що під час викладання теми «Філософська антропологія» здобувачам вищої освіти, за основу необхідно брати моделі антропологічного гуманізму, запропоновані В.Табачковським. З додаванням до них філософії критичного мислення, якою послуговувався український філософ під час своєї аналітичної роботи з різного роду інформаційними джерелами. Адже саме таким чином ми будемо в змозі подолати суперечливі ситуаційні проблемні аспекти при аналітиці філософсько-антропологічних процесів. В підсумку, щоб наша філософсько-освітня робота зі студентами, спрямована на засвоєння теми «Філософська антропологія», мала високий результат корисної дії. Потрібно спиратися на евристичні методи навчання із постановкою філософсько-антропологічних*

© Павленко О. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

проблем, як це робили античні філософи. Саме евристика має позитивний вплив на філософію критичного мислення та здатна окреслити обґрунтовану філософську картину політико-антропологічних подій, змін та висвітлити можливі напрямки подальшого розвитку.

Ключові слова: *філософська антропологія, методологія, методика, навчання, історія України, війна, агресія, критичне мислення.*

Вступ. На сьогоднішній день в Україні висвітленням проблем філософської антропології займається багато науковців-гуманітаріїв. У зв'язку з цим в науково-філософських та філософсько-освітніх дослідженнях, статтях, монографіях ми можемо знайти декілька десятків розвідок в яких зроблено наголос на ключовому значенні філософсько-антропологічних ідей і проблем. Але в даному дослідженні нас цікавлять методологічні підходи професора Табачковського В.Г. під час висвітлення ним філософсько-антропологічних ідей. Адже саме його методологію ми збираємося застосувати для викладання теми «Філософська антропологія» здобувачам вищої освіти.

Доцільно наголосити, що різноманітні методологічні підходи та принципи дослідження філософсько-антропологічної проблематики, котрі допомагають сьогодні нам та нашим колегам українським науковцям в складний час війни агресивної росії, яка має намір знищити все україноорієнтоване населення України, аналізувати філософсько-антропологічний потенціал ідей українського філософа професора В.Г.Табачковського в спектрі філософсько-політичної проблематики XXI ст. та їх вплив на становлення, розвиток і захист держави Україна. Націлюють нас та ще багатьох українських мислителів, висвітлювати їх реальний вплив на філософсько-освітній та гуманітарно-антропологічний розвиток сучасної України, зважаючи на війну і її негатині впливи на філософію гуманізму.

При цьому ми повинні враховувати, що філософсько-антропологічна думка українських мислителів, була і залишається нерозривно пов'язаною з європейською та світовою філософською антропологічною думкою мислителів різних часів і народів. Яка в своїй історії пережила раніше велику кількість воєн. Зважаючи на це, переважна більшість українських мислителів-філософів з давнини і до сучасності. Напрацьовували раніше і втілюють в життя сьогодні актуальні для воєнного стану України, ключові методологічні підходи під час висвітлення теми «Філософська антропологія». Спираючись на творчий доробок В.Табачковського, спрямований на благо народу України.

На наше переконання, саме наукові праці професора В.Табачковського, здатні сьогодні надавати можливість як викладачам так і здобувачам вищої освіти в Україні, піддавати аналізу та відображати в своїй уяві творчо-дійовий процес використання методик із застосуванням критичного мислення під час філософсько-антропологічного аналізу проблем людей в Україні. Дана філософсько-антропологічна тенденція сьогодні напряму пов'язана з різними інформаційними та масмедійними джерелами котрі мають суттєвий вплив як на людей в Україні так і в усьому світі.

Більшість українських мислителів філософів-антропологів, до яких входить і Табачковський В.Г., були свідками великих змін в житті українського суспільства і держави Україна, яка «безкровно» отримала свою незалежність в 1991 році. Тому аналізуючи процеси пов'язані з «парадом суверенітетів» держав з європейського континенту, філософи-антропологи попереджали народи з «імперськими бажаннями» про право націй і народностей на вільне волевиявлення та право на життя в незалежних державах, а також про гуманне ставлення до такого волевиявлення. Проте як показала історико-політична практика, керманичі окремих «недоімперій» мали надію на «реванш» своїх імперських амбіцій. Саме таку «картину» ми спостерігали раніше в колишній Югославії, а з 2014 року кожен житель України відчуває цю війну агресивної росії, керманичі якої як і її населення прагнуть відновити імперію і з цією метою бажають знищити всіх українців, які не погоджуються з імперськими ідеями росіян. Саме тому з 24 лютого 2022 росіяни й розпочали повномасштабну війну проти України, називаючи її «екзистенціальною» війною.

Проте в середовищі українських філософів-антропологів було багато аналітиків, які відчували майбутню небезпеку від «імперської росії». Саме тому професору Табачковському В.Г., в 1995 році українські мислителі-науковці довірили очолити Антропологічне відділення Українського філософського фонду, обравши його головою. Під керівництвом В. Табачковського, Український філософський фонд розпочав впровадження як філософсько-антропологічних так і філософсько-політичних ідей у науково-освітнє та соціально-політичне життя України. В. Табачковський започаткував проведення всеукраїнських наукових конференцій з антропологічної проблематики, на яких науковці-філософи з України та з зарубіжних європейських країн, виступали з філософсько-аналітичними доповідями, аналізуючи як суспільно-політичне так соціокультурне життя людини. За матеріалами цих конференцій видавався науковий збірник «Філософсько-антропологічні читання», ініціатором і організатором якого був професор В.Г.Табачковський.

Доцільно наголосити, що український професор Табачковський В.Г. в кінці ХХ ст., як і переважна більшість його колег українських науковців-філософів, були історичними учасниками і свідками соціально-політичного розвитку держави Україна того часу. Виходячи з цього, українські філософи того часу, а серед них і В.Г.Табачковський були фундаторами багатьох філософських ідей спрямованих на гуманний розвиток соціальної, політичної та антропологічної сфер життєдіяльності українців.

Наприклад, ідеї пацифізму які поширювалися в Україні в кінці ХХ ст., привели до того, що в нас на 2014 рік залишилась маленька армія з невеликою кількістю літаків, танків, артсистем та іншого матеріально-технічного забезпечення. При цьому має сенс розглянути «гарантії» ядерних держав-підписантів «меморандуму» без'ядерного статусу України та її «позаблоковість». Можливо через «український пацифізм» кінця ХХ початку ХХІ ст. наш народ і наша держава Україна сьогодні знаходяться під загрозою знищення російською імперією. Тут слід відмітити, що підпис керманича росії стоїть під Будапештським меморандумом, котрий від 05.12.1994 року гарантував нам незалежність і суверенітет та існуючі кордони і що ніяка їх зброя не буде використовуватись проти України.

Антропологічний гуманізм та пацифізм українців кінця ХХ ст., затьмарив нам розум і абсолютизував наше відношення до «меморандуму» та віру в його підписантів: росію, Сполучені Штати Америки, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії. Сьогодні ми отримуємо криваві наслідки цієї довіри, втрачаємо людей та території нашої держави України від загарбницької війни з російськими агресорами «гарантами» кордонів відповідно до «меморандуму».

Тому сьогодні дуже необхідні науково-філософські підходи при висвітленні певних філософсько-антропологічних ідей і концепцій та специфічна методика і методологія їх презентації, аналізу і демонстрації для аудиторії. Але доцільно наголосити, що філософсько-антропологічні ідеї чи концепції завжди мають бути обґрунтовані. Адже з історії філософської думки нам відомо, що жодна з філософсько-антропологічних ідей чи концепцій не може бути ідеальною, зважаючи на антропологічну рефлексію. Про це влучно писав В.Табачковський: «Мені здається, що філософську гуманістику і сьогодні, і в майбутньому будуть дуже бентежити скрижалі окресленої антиномії, котра чи не є смисловим осердям антропологічної рефлексії» [2, с. 20].

Саме через це, на нашу думку, науковці-філософи сьогодні констатують факт плюралізму антропологічних ідей, які розповсюджуються на різних платформах в масмедійному світовому просторі, але через силу причин антропологічної рефлексії не можуть претендувати на «правильність» і «остаточність».

Зважаючи на плюралізм антропологічних ідей, сьогодні важко надати вичерпне визначення, або «правильну» характеристику антропологічного гуманізму. Зважаючи на це, ми в нашому дослідженні коротко піддамо аналізу методологічні підходи професора В.Табачковського та його колег українських філософів стосовно ролі філософсько-антропологічних ідей в історії філософської думки України та їх впливу на життя української людини. А також розкриємо значення методологічних підходів під час дослідження філософсько-антропологічних ідей та методику їх викладання здобувачам вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні українські науковці-філософи: Загороднюк В.П., Хамітов Н.В., Хома О.І., Бабій О.М., Бистрицький Є.К., Ковадло Г.П., Левкулич В.В., Лютий Т.В., Шалашенко Г. І., відзначають, що у викладанні філософської антропології в навчальних закладах вищого типу сучасної України створилась ситуація «антропологічної рефлексії» щодо проблем антропологічного гуманізму. І вона напряму пов'язана з російською загарбницькою війною проти держави Україна і її громадян.

Спираючись на науково-філософські розвідки мислителів, ми маємо матеріал для констатації факту наявності достатньої кількості філософсько-антропологічних ідей, застосування яких приведе до позитивних зрушень в життєдіяльності українців. І в цьому процесі ключову роль повинні зіграти методологічні підходи які наявні як в працях В.Г. Табачковського так і в творах багатьох українських філософів-антропологів.

Українські науковці-філософи, мислителі, викладачі історичних та соціально-політичних дисциплін вищих навчальних закладів: Левкулич В.В., Мараєва У.М., Коцур В.П., Рафальський О.О., Хамітов Н.В., Шалашенко Г.І., Юрій М.Ф., вважають, що в XXI ст. потрібно використовувати різноманітні методологічні підходи та методики під час викладання філософської антропологічної думки України, здобувачам вищої освіти.

При цьому доцільно творчо поєднувати філософсько-антропологічне пізнання з історією розвитку суспільства, його культури та різноманітних історичних катаклізмів і негараздів які випали на долю народу. Саме цей аспект зумовлює використання викладачами різноманітних методологічних підходів та методик. Таким чином викладачі-антропологи здатні дати вичерпні відповіді на проблемні питання, які ставить перед молодими людьми буремне сучасне життя, під час їх занять з філософської антропології. Поза як філософсько-антропологічна проблематика є однією з ключових в гуманістичній освіті і вихованні молодих людей, та є нашою надією в національно-патріотичній орієнтації української молоді.

З урахуванням цього, філософсько-антропологічні дослідження українських науковців-філософів першої половини XXI ст., мають повне право претендувати на специфічний «путівник» який здатен спрямувати людину в Україні до належного антропологічного розвитку спираючись на гуманістичні знання.

Через це філософсько-антропологічна думка українських мислителів кінця XX початку XXI ст., як відмічав В.Г. Табачковський і являє собою науково обґрунтовану парадигму з відповідним науково-методичним підґрунтям, яка включає «досвід-себе-у-світі», пропонуючи визнати, що у сфері людинознавчій негативний досвід має також позитивну значущість. Вливаючись у річище щобільш зарозумілого антропоцентризму, такий досвід постає водночас як чи не найперша спроба його (антропоцентризму) само рефлексії [3, с. 8].

Загалом в Україні XXI ст. науковці-філософи стали фундаторами різного роду актуальних сьогоденню антропологічних ідей, які спиралися на відповідні філософсько-освітні методи і методики, що могли застосовуватися під час викладання курсу філософської антропології. Зокрема науковці-філософи: Н.В. Хамітов [6], [7], С.А. Крилова [7], Л.В. Гармаш [7], розглядають філософську антропологію крізь призму її взаємодії з соціальною філософією, соціальною психологією, соціологією і низкою наук, що вивчають суспільне в бутті людини. Вона починає взаємодіяти з ними, гуманізуючи на рівні світоглядних рішень та методологічних підходів. В процесі цього філософська антропологія стає філософією людяності. Їх методика узагальнює в собі ідеї різних філософських шкіл, напрямків, течій і виступає як методологічна основа гуманітарної експертизи культури та як метатеорія наук про людину, її буття в культурі та соціумі. При цьому мужність буття людини полягає у її здатності стати автором власних методологічних підходів.

Мислителі: О.О. Рафальський, Я.С. Каракура, В.П. Коцур, М.Ф. Юрій [9], в своєму дослідженні піддавши аналізу антропологічний код української культури і цивілізації презентують методику критичного мислення, котра зосереджує нашу увагу на висвітленні взаємозв'язків між особистістю та індивідуальністю. При цьому цей процес менше спирається на основи лінійності (хронології) і більше опертя має на ґрунт генераційного аналізу при дослідженні самобутності

поколінь. Тут філософська антропологія виступає специфічним передавальним генераційним ланцюгом, як специфічна форма виразу культури людини, засобом пізнання історії народу, яка допомагає при прогресивному перетворенні дійсності. Також вона є могутнім фактором гуманістичного навчання і національного виховання молодого покоління в духовно-практичному плані.

Методика проблемного аналізу світових філософсько-антропологічних ідей присутня в дослідженні: В.В. Левкулича та У.М. Мараєвої [8]. Саме ця методика являється ключовою при висвітленні актуальності «антропологічного повороту» у філософії. Коли в середовищі мислителів, філософів, науковців та літераторів-аналітиків, дискутується проблема трагічної актуалізації гіпотез про смерть Бога, культури, людини, втрати моральних орієнтирів.

Загалом, копіткий аналіз науково-філософських розвідок які були присвячені використанню філософсько-освітніх методик і методологічних підходів під час викладання теми «Філософська антропологія» загалом та її зв'язків з ідеями українських філософів-антропологів, зокрема. На нашу думку, потрібно робити шляхом демонстрації позитивних сторін різнопланових методик і методологій які застосовували в своїх працях українські науковці-філософи, чільне місце серед яких, на нашу думку, належить професору В.Г. Табачковському.

Мета роботи – розглянути актуальні сьогоденню методологічні підходи в дослідженні філософсько-антропологічних ідей В. Табачковським. Зокрема: філософський, культурологічний та антропо-гуманістичний підходи. А також зробити аналіз методики проблемного філософсько-антропологічного навчання здобувачів вищої освіти в Україні. Застосувавши при цьому порівняльний аналіз філософії антропологічних процесів через призму соціально-політичного розвитку української молоді під час висвітлення ключових питань теми «Філософська антропологія».

Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що з'ясовано практичну значимість і доцільність застосування методики В. Табачковського вся увага якої спирається на ідею антропологічного гуманізму з використанням філософії критичного мислення під час аналітичної праці українського філософа з різного роду інформаційними джерелами котрі сьогодні в час війни переповнюють масмедійний простір України і світу.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Мислителі-філософи, які в своїх антропологічних розвідках проводили ретельний аналіз антропологічної проблематики, котра пов'язана з життям людей в Україні зокрема і світі загалом, наголошували, що продуковані ними соціоантропологічні концепції в переважній більшості мали тісний зв'язок з онтологічними потребами та орієнтирами закладеними народними «мислителями-світочами». І ці концепції знаходили своє відображення в державній соціальній політиці. Аргументація онтологічних філософсько-антропологічних концепцій, на нашу думку, розкрита в роботах українських мислителів-науковців: Табачковського В.Г., Рафальського О.О., Каракури Я.С., Коцура В.П., Юрія М.Ф., Левкулича В.В., Мараєвої У.М., Шинкарука В.І., Бичка І.В., Бичко А.К., Андроса Є.І., Хамітова Н.В., Шевченка В.І. та багатьох інших.

Вони в своїх працях підтверджують, що філософсько-антропологічні ідеї світових мислителів загалом та українських зокрема, мали суттєвий вплив на поступ держави Україна та її народу. Тому професор Табачковський В.Г. провівши аналіз філософсько-антропологічних ідей українських мислителів-шістдесятників, зробив висновок: «У багатьох критичних розмірковуваннях про особливості української національної вдачі визнається, що її відмітною ознакою часто виявляється брак активної світоглядної настанови. Тож мабуть не випадково українська антропологічна думка в особі філософів-шістдесятників вже вдруге упродовж новітньої доби зосередилась на феномені активно-діяльнісного самоствердження людини у світі» [4, с. 25].

Український науковець-антрополог Андрос Є.І., суттєву роль в даному антроподіяльнісному процесі кінця XX початку XXI ст. відводить саме В.Г.Табачковському. Він писав: «Науковій громадськості України та далеко за її межами добре відомі новаторські ідеї В.Табачковського щодо феноменів світовідношення та практики, людської природи, її неоднозначності, позитивного та негативного в людському єстві та, відповідно, у світі людини» [1, с. 4].

Тому методологічні підходи при дослідженні філософської антропології професором В.Табачковським, завжди передбачали опертя на активну динамічну людину, яка наявна

історико-культурологічній спадщині українського народу і може слугувати твердим ґрунтом для освітньо-антропологічної концепції.

Можливо через це, на нашу думку, методологічні підходи В.Табачковського при дослідженні філософсько-антропологічних проблем, дуже часто спираються на історичний поступ держави Україна та культурно-освітній розвиток українського суспільства з глибокої давнини до сучасності. І вони логічно заключають в собі ідеї антропологічного гуманізму, котрі вплетені в історію, освіту та культуру українського народу. Саме в такому ідейно-теоретичному наповненні написані наукові розвідки В.Табачковського [5].

Застосовуючи ситуаційно-психологічний підхід професор В.Табачковський, розкривав перед аудиторією буттєво-антропологічні концепції котрі були обґрунтовані мислителями шляхом аналізу негативних факторів в житті суспільства. Також даний підхід може пояснювати причини антропологічного динамізму суспільства та його зв'язок з соціально-політичними проблемами, що в підсумку надає науковцю-філософу матеріал для обґрунтування різних антропологічних ідей і процесів.

Доцільно наголосити, що українські науковці-філософи в своїх антропологічних дослідженнях завжди орієнтувалися на концептуальні положення мислителів світу. У зв'язку з цим їх антропологічні ідеї в багатьох аспектах спираються на джерельну базу світової історії філософії та антропологічний гуманізм світової цивілізації.

Висновки. Використовуючи різні методологічні підходи до відображення філософсько-антропологічних ідей які в своїх працях презентував професор В.Г.Табачковський, та проаналізувавши його ключові концептуальні положення. Ми можемо констатувати факт доцільності застосування в практичній площині, як філософсько-антропологічних ідей і концепцій відомого українського мислителя В.Г.Табачковського, так і його методологічних орієнтирів в процесі філософсько-антропологічних досліджень для всебічного розкриття теми «Філософська антропологія».

На наше переконання викладачі-філософи знайомлячи студентів з «Філософською антропологією» завжди робили екскурс в історію певного народу для відображення того соціально-політичного та економічного буття людей котре корінним чином впливало на їх життя. І саме через це, на нашу думку, актуальними сьогодні для українського студентства стають філософсько-антропологічні ідеї та методологічні підходи професора В.Г.Табачковського, які, на нашу думку, доцільно використовувати в навчально-освітньому процесі.

Адже зараз в Україні є запит на гуманістичне філософсько-антропологічне виховання людини–громадянина, котре ґрунтується на засвоєнні кращих зразків як світового так і українського соціокультурного розвитку. При цьому в даному навчально-освітньому процесі суттєву роль повинні відігравати і методологічні підходи на які нас орієнтував професор В.Г.Табачковський. Бо саме в його працях представлені методологічні принципи національно-культурного гуманізму.

В заданому напрямку доцільно звернути увагу на той факт, що коли людина опиняється в «бурхливому середовищі» дезорієнтованого антропологічного буття в неї виникає запит на філософію «психоемоційного спокою». Через це, під час висвітлення теми «Філософська антропологія», застосовуючи ситуаційно-психологічний методологічний підхід при аналізі створених іншими державами негативних факторів котрі впливають на буття українців з однією метою, щоб російська «імперська» нація «ствердила свою велич».

Тут потрібно наголосити, що «агресивну імперськість» пробудили в сусідній російській державі саме ідеологи-пропагандисти «руського міра» для підняття їх народу «з колін» і це антропологічне мислення стало ключовим в антропологічній орієнтації переважної більшості населення.

Українці, на відміну від росіян, як свідчить історія в своєму житті завжди цінували свободу та чинили опір будь-якому насиллю. У зв'язку з цим в історії філософсько-антропологічної думки України, елемент виховання вільної людини-громадянина, розглядається нашими філософами-дослідниками загалом і В.Г.Табачковським зокрема, як антропокультурна орієнтація українця.

В підсумку, наш філософський аналіз був спрямований на виявлення і презентацію актуальних сучасному буттю людини в Україні методологічних підходів які застосовував в дослідженні філософсько-антропологічних ідей В.Табачковський. І завдяки проведеному дослідженню, ми переконані, що під час викладання теми «Філософська антропологія» здобувачам вищої освіти, за основу необхідно брати гуманістичні моделі науково-філософського аналізу вітчизняних та зарубіжних мислителів.

Тому тема «Філософська антропологія», завдяки застосуванню різних методологічних підходів, на нашу думку, здатна справити позитивний філософсько-освітній вплив на студентів. Бо роль цілого спектру філософсько-антропологічних ідей на яких зосереджував увагу В.Г. Табачковський, повинна бути ключовою в розвитку людини-громадянина України.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у тому, що методологічні підходи які в своїх працях висвітлював український філософ-антрополог В.Табачковський, в багатьох аспектах потребують детального аналізу. Поза як філософсько-антропологічні ідеї професора В.Табачковського були нерозривно пов'язані з життям людей в Україні кінця XX початку XXI століття. Виходячи з цього, методика викладання теми «Філософська антропологія» потребує актуальних сьогоденню філософсько-освітніх розвідок, котрі б враховували антропологічну динаміку нашого часу.

Саме у зв'язку з цим під час викладання здобувачам вищої освіти теми «Філософська антропологія» нам необхідно логічно поєднати світові філософсько-антропологічні здобутки та ідеї українських філософів-антропологів серед яких, на наше переконання, чільне місце займає професор В.Табачковський.

Інформація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки рукопису автор застосовував інструменти штучного інтелекту виключно для мовно-стилістичного вдосконалення окремих фрагментів тексту. Визначення наукової проблеми, постановку мети й завдань, вибір методів дослідження, аналіз літературних джерел, формулювання висновків і повну відповідальність за зміст статті забезпечено автором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрос Є.І. Про творчу спадщину В.Г.Табачковського. Філософсько-антропологічні студії 2008. Київ : Стилос, 2008. С. 4-11.
2. Табачковський В.Г. «Антропологічний поворот» філософів-шістдесятників у персоналіях: Вадим Іванов. Філософсько-антропологічні читання '96. Київ : Стилос, 1997. С. 7-20.
3. Табачковський В.Г. Турботливе EGO: за межами EGO-їзму. Філософсько-антропологічні читання '97. Київ : Стилос, 2000. С. 3-8.
4. Табачковський В.Г. «Антропологічний поворот» філософів-шістдесятників у персоналіях: Володимир Шинкарук. Філософсько-антропологічні читання '98. Київ : Стилос, 1999. С. 4-25.
5. Табачковський В.Г. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклідової рефлективності». Київ : ПАРАПАН, 2005. 432с.
6. Хамітов Н.В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Київ : КНТ, 2023. 405с.
7. Хамітов Н.В., Крилова С.А., Гармаш Л.Н. Історія філософії. Проблеми людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Київ : КНТ, 2016. 393с.
8. Левкулич В.В., Мараєва У.М. Філософська антропологія. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2022. 56 с.
9. Рафальський О.О., Каракура Я.С., Коцур В.П., Юрій М.Ф. Антропологічний код української культури і цивілізації. Київ : ІПіЕНД ім.І.Ф.Кураса НАН України. Книга 1., 2020. 432с.

REFERENCES

1. Andros, Ye. I. (2008). Pro tvorchu spadshchynu V. H. Tabachkovskoho [On the Creative Heritage of V. H. Tabachkovsky]. In Filosofsko-antropolohichni studii [Philosophical-Anthropological Studies] (pp. 4–11). Kyiv: Stylos [in Ukrainian].
2. Tabachkovskyi, V. H. (1997). «Antropolohichnyi povorot» filosofiv-shistdesiatnykiv u personaliiakh: Vadym Ivanov [The "Anthropological Turn" of the Sixties Philosophers in Personalities: Vadym Ivanov]. In *Filosofsko-antropolohichni chytannia '96* [Philosophical-Anthropological Readings '96] (pp. 7–20). Kyiv: Stylos [in Ukrainian].

3. Tabachkovskyi, V. H. (2000). Turbotlyve EGO: za mezhamy EHO-izmu [The Caring EGO: Beyond Egoism]. In *Filosofsko-antropolohichni chytannia '97* [Philosophical-Anthropological Readings '97] (pp. 3–8). Kyiv: Stylos [in Ukrainian].

4. Tabachkovskyi, V. H. (1999). «Antropolohichnyi povorot» filosofiv-shistdesiatnykiv u personaliiakh: Volodymyr Shynkaruk [The «Anthropological Turn» of the Sixties Philosophers in Personalities: Volodymyr Shynkaruk]. In Filosofsko-antropolohichni chytannia '98 [Philosophical-Anthropological Readings '98] (pp. 4–25). Kyiv: Stylos [in Ukrainian].

5. Tabachkovskyi, V. H. (2005). Polisutnisne homo: filosofsko-mystetska dumka v poshukakh "neevklidovoi reflektyvnosti" [Poly-essential Homo: Philosophical and Artistic Thought in Search of «Non-Euclidean Reflexivity»]. Kyiv: PARAPAN [in Ukrainian].

6. Khamitov, N. V. (2023). *Filosofska antropolohiia: aktualni problemy. Vid teoretychnoho do praktychnoho povorotu* [Philosophical Anthropology: Current Issues. From Theoretical to Practical Turn]. Kyiv: KNT [in Ukrainian].

7. Khamitov, N. V., Krylova, S. A., & Harmash, L. N. (2016). Istoriia filosofii. Problemy liudyny ta yii mezh. Vstup do filosofskoi antropolohii yak metaantropolohii [History of Philosophy. Problems of Human and Its Limits. Introduction to Philosophical Anthropology as Meta-Anthropology]. Kyiv: KNT [in Ukrainian].

8. Levkulych, V. V., & Maraieva, U. M. (2022). Filosofska antropolohiia [Philosophical Anthropology]. Uzhhorod: DVNZ «UzhNU» [in Ukrainian].

9. Rafalskyi, O. O., Karakura, Ya. S., Kotsur, V. P., & Yurii, M. F. (2020). Antropolohichnyi kod ukrainskoi kultury i tsyvilizatsii. Knyha 1 [The Anthropological Code of Ukrainian Culture and Civilization. Book 1]. Kyiv: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].

Pavlenko Oleksandr Vitaliiovych
Postgraduate Student at the Department of Law, Philosophy and Political Science
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
53, Hetmana Polubotka str., Chernihiv, Ukraine
orcid.org/0009-0004-4667-5756

METHODOLOGICAL APPROACHES IN THE STUDY OF PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL IDEAS OF V. TABACHKOVSKYI

The relevance of this topic *is based on the fact that nowadays, when covering the topic of «Philosophical Anthropology», philosophers use a whole palette of methodological approaches, which, in our opinion, can radically influence the methodology of teaching philosophical and anthropological topics to higher education students in Ukraine. It is worth emphasizing that philosophical and anthropological issues have gained significance today due to the war that has been going on in Ukraine for more than ten years. Specifically, with Russia's aggression against Ukraine since 2014. Because of this, Ukrainian and foreign scientists: philosophers, sociologists, political scientists, psychologists, historians and teachers, a large number of scientific and educational works are directed at a detailed analysis of the methodological aspects of teaching the topic «Philosophical Anthropology» to higher education students. It is in this regard that their detailed scientific and educational analysis in many aspects is consistent with the methodological approaches in the study of philosophical and anthropological ideas by V. Tabachkovskiy, and this aspect is, in our opinion, relevant for Ukrainian reality.*

The purpose of this work *is to highlight the methodological approaches relevant to modern Ukrainian reality that are appropriate to apply when analyzing the philosophical and anthropological ideas of V. Tabachkovskiy. These include mainly: philosophical and anthropological, situational and psychological, national and cultural and others. Also, in our opinion, it would be appropriate to conduct an analysis of the methodological aspects of philosophical and anthropological training of higher education students in Ukraine. Applying at the same time a philosophical and comparative analysis of various political and anthropological events in the midst of which modern Ukrainians have to live, for a thorough awareness of the students with the topic «Philosophical Anthropology».*

The methodological basis *is the result of a scientific and philosophical search for the specifics of presenting the material when teaching the topic «Philosophical Anthropology» to students, which*

would be based on the key philosophical and anthropological ideas of V. Tabachkovsky, based on humanism.

***The scientific novelty** of this research is based on the fact that in the practice of teaching this topic, we have confirmed the feasibility and necessity of using the methodological developments of V. Tabachkovskiy, all of which are based on the ideas of anthropological humanism using the philosophy of critical thinking during the analytical work of the Ukrainian philosopher with various information sources that today, during the war, fill the mass media space of Ukraine and the world.*

***Conclusions.** The philosophical and educational research we conducted was aimed at a thorough analysis of the use of currently relevant methodological approaches in the study of philosophical and anthropological ideas of V. Tabachkovskiy. It shows that when teaching the topic «Philosophical Anthropology» to higher education students, it is necessary to take as a basis the models of anthropological humanism proposed by V. Tabachkovskiy. With the addition of the philosophy of critical thinking, which the Ukrainian philosopher used during his analytical work with various information sources. After all, it is in this way that we will be able to overcome contradictory situational problematic aspects in the analysis of philosophical and anthropological processes. In conclusion, in order for our philosophical and educational work with students, aimed at mastering the topic «Philosophical Anthropology», to have a high result of useful action. It is necessary to rely on heuristic teaching methods with the formulation of philosophical and anthropological problems, as ancient philosophers did. It is heuristics that has a positive impact on the philosophy of critical thinking and is able to outline a well-founded philosophical picture of political and anthropological events, changes and highlight possible directions for further development.*

***Key words:** philosophical anthropology, methodology, education, history of Ukraine, war, aggression, critical thinking.*

Дата першого надходження статті до видання: 22.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.11.2026